

PILOSELLA.

Holestij vires
ex Galeno.
Nomina.

tam se mihi obtulisse, quae magis Holestium referat, quam ea, quae Serpentina, ut diximus, à Goritiensibus uulgò uocatur. Holestium (ut auctor est Galenus libro VII. simplicium medicamentorum) desiccandi uim habet cum adstrictione: quamobrem ipsum adrupta potui exhibent. Quod Graeci ὀλέσιον, Latini item Holestium, & Holestium dicunt: Itali, Holestio.

ΣΤΟΒΗ. STOEBE.

CAP. XI.

STOEBE vulgaris est notitiæ. Cuius semen, & folia stringunt. quapropter decoctum dysentericis infunditur: auribus quoque purulentis instillatur. Illita folia oculis ab ictu cruentis profunt, & erumpentis sanguinis impetus cohibent.

Stoebes confideratio.

STOEBEN Dioscoridis tempore omnibus uulgò cognitam fuisse, illud maximo argumento est, quòd eam nullis prorsus notis representauerit. Hinc certè nobis facessitur negotium, quò minus scire possimus quènam sit illa inter tot plantas, cuius nomina, & facultates ignorantur. Plinius libro XXI. cap. xv. Stœben inter aculeatas herbas retulit (id quòd à Theophrasto lib. VI. cap. XIII. de plantarum historia mutuatus est) sic inquit. Quaedam sunt herbae, quae spinas in folio habent, & in caule, ut phleos, quòd aliqui Stœben appellauerunt. Idem lib. XXI. cap. XI. Stœbe, inquit, quam aliqui phleon uocant, decocta in uino præcipuè auribus purulentis medetur: item oculis ictu cruentatis: hæmorrhoidi quoque, & dysenteria infusa. hæc Plinius. Ex quibus equidem uerbis planè asserere ausim, Phleon, & Stœben eandem plantam esse. Hanc in Orchomeno lacu nasci semine placetaco, & molli, colore rubido, auctor est Theophrastus lib. IIII. cap. XI. de plantarum historia. Hinc itaq; Matthæi Syluatici error manifestè deprehenditur, qui in suis pandectis Stœben eam herbam interpretatur, quam uulgus Scabiosam nominat. cuius, quòd sciam, nec Graeci, nec Mauritanii meminerunt. Quanquam non desunt, qui Scabiosam eam esse contendunt, quae ab Aëtio uocatur Psora: quam tamen is nomine tantum expressit, nulla adiecta descriptione, ex qua aliquid certi constitui possit. Ceterum Scabiosam uocatam non esse Stœben illud abundè ostendit, quòd hæc folijs constat laciniatis, subirsutis: caulibus tenuibus, cubitali altitudine, atq; etiam maiore: in quorum cacumine flores emicent in caeruleo albicantes: & in pratis, & campestribus proueniat. At Stœbe folia fert aculeata, & in lacubus, stagnis, paludibus, alijsq; locis aquosis nascitur. Vnde Aristophanes comicus rectè in comædia ranas inter se loquentes adducit, quae admodum letabantur, quòd totam consumpssissent diem inter cyperum, & phleum saltantes. Sed quoniam nusquam reperio ueteres SCABIOSAE meminisse, ne à nobis quoque silentio prætermissa in posterum deperdatur, hic eius facultates explicabo. Pollet in primis hæc aduersus scabiem, unde illi nomen: in quem usum non modò eius decoctum quotidie potandum præcipiunt;

SCABIOSA.

Matthæi Syluatici error.

Scabiosæ mentio, & uires.

piunt; sed & herba ipsius succo, per se, aut in unguentis addito, scabiosa corpora illinunt. Prodest omnibus pectoris uitijs, & respirationi inseruientibus organis: quippe quæ & eorum inflammationes purulentas disijciat, & omnia pectoris excrementa expurget. Anthracibus, siue Carbunculis pestiferis utiliter illinitur: adeo ut illita hos lethales abscessus trium horarum spatio prorsus abolere existimetur. Sed iam ad Stœbes uires redeamus, de quibus Gale-

Stœbes uires
ex Gal.

20 Quæ planta σοῖβῆ Græcis, similiter Stœbe Latinis, & Stebe Italis appellatur.

Nomina.

Κλύμενον. CLYMENVM. CAP. XII.

CLYMENVM caulem fert fabæ, quadratum: folia plantaginis: folliculis supra caulem sese inflexis, ut in polyporum cirris. Probatissimum est è montibus. E frutice toto cum radice succus exprimitur: qui ad sanguinis reiectiones, in potu efficax est: cœliacos, rubraque fœminarum profluuia, refrigerando infranat: sanguinem naribus erumpentem supprimit. Trita folia, aut siliquæ recentibus vulneribus impositæ, ea ad cicatricem perducunt.

30 SI CAULES, itemq; flores herba, quæ Saponaria uulgò uocatur, Clymeni delineationi responderent, quemadmodum folia illi quadrare uidentur, quippe quæ plantagini prorsus referant imaginem, cum Ruellio utique sentirem, fatererq; Saponariam legitimum esse Clymenon. At certè neque caulis, quem rotundum profert, & per interualla geniculatum, neque flores illi quicquam adstipulari deprehenduntur. Quamobrem quænam herba Clymenum in Italia hodie referat, hætenus non satis compertum habeo. Hanc (ut Plinius memorie prodidit libro xxv. cap. vii.) inuenit rex Clymenus, unde & nomen herba. Quo in loco idem Plinius clymeno perperam illa omnia reddidit, quæ Dioscorides periclymeno assignauit. Huius nusquam, quod inuenerim, meministi Galenus, sicut nec post ipsum Paulus. Planta hæc κλύμενον Græcè, quemadmodum & Latine Clymenum dicitur.

Clymeni cōsideratio.
Ruellij, & Plinii lapsus.

Nomina.

Περικλύμενον. PERICLYMENVM. CAP. XIII.

40 PERICLYMENVN simplex fruticat, ex interuallis parua folia habens, ipsum amplectentia, subcandida, hederacea: inter folia furculi exeunt, in quibus baccæ hederæ similes: flos fabæ, candidus, aliquantum rotundus, & quasi in folium procumbens: semen durum, & quod difficilè euellatur: radice rotunda, crassa. Nascitur in aruis, ac sepibus, conuoluens se adminiculis propter assidentibus. Semen eius postquam ematuruit collectum, & in umbra ficcatum, si drachmæ pondere detur in uino, quadragenis diebus, lienem absumit, lasitudinem discutit: sed urinam ciet, statim à sexto die cruentam. orthopnoæ, & singultui prodest: partum accelerat. Folia sunt eisdem uiribus prædita: quæ tricenis septenis diebus epota, sterilitatem facere produntur: perunctis ex oleo, febrium algores abigunt.

50 SVNT qui Periclymenum perperam Caprifolium appellant: officinæ Matrisyluam uocant: nos uerò, quod propinquas uinciat plantas, uulgò appellamus Vincibosco. Ceterum id potissimum nos ad credendum impellit, uulgatam Matrisyluam esse Periclymenon, quod non solum omnes huiusce ætatis rei herbariæ peritissimos in hanc sententiam deuenisse compererim; sed quod etiam ex notis, quas illi reddidit Dioscorides, ita esse cognouerim. Quandoquidem Matrisylua unico tantum caule fruticat, qui ex interuallis gemina tantum folia mittit, ipsam amplectentia, subcandida, hederaceaq;: Flos ei fabæ non dissimilis, candidus, cum adoleuerit, in folium procumbens. Semen hederaceum, prædurum, & quod difficilè euellitur, in furculis quibus-

Periclymeni
consider.

T dam

Quorundam error.

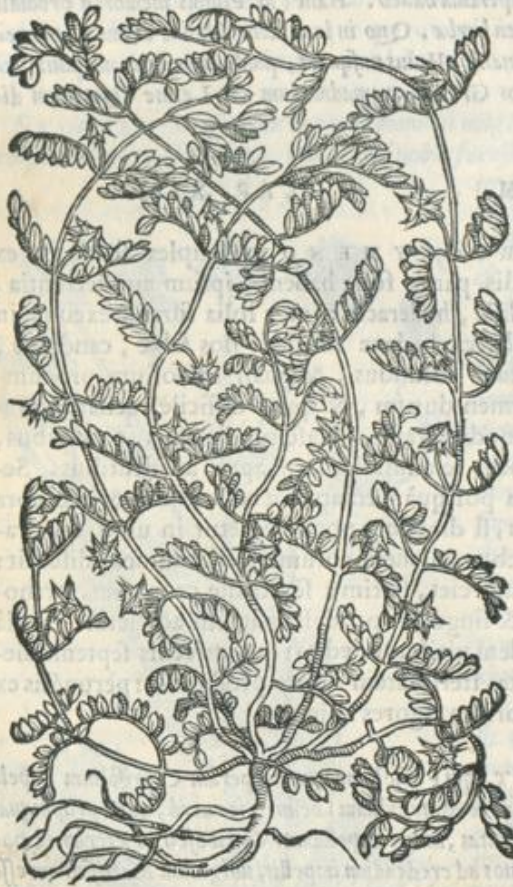
Periclymeni uires ex Gal.

Nomina.

dam connexum, qui inter folia erumpunt. Constat præterea eius caulem, qui ab radice simplex assurgit, arbusculis, & fruticibus mirè sese conuoluere, ubi in sepibus, & frutetis nascitur, adeò ut sepe tam pertinaciter inhereat, ligetq; admicula, ut in ea manifestum imprimat uestigium: unde à nobis merito Vincibosco dicitur. Porrò planè, mea quidem sententia, hallucinantur, qui Caprifolium, & Matrisyluam seu Periclymenum idem esse existimant: in quorum numero esse deprehenduntur Ruellius, & Fuchsius, alioqui uiri doctissimi. In hunc autem lapsam hos fortasse deduxit Matihæus Syluaticus pandectarum author. Siquidem is suum Caprifolium Matrisyluam nominat, eum tamen, ut subinde legitur, nil aliud Syluatico Caprifolium fuerit, quàm Dioscoridi pyxantha, seu lycium, non autem periclymenum, de quo seorsum sub titulo Matrisyluæ Syluaticus ipse differuit. Quod fortè non animaduertentes ij, Caprifolium, & Periclymenum idem esse putarunt. Ceterum Matrisylua in eorum unguentorum usum uenit, quæ ad capitis uulnera parantur. Nanque hac in re efficacissimum est medicamentum. quanuis è ueteribus neminem hætenus inuenerim, qui Periclymenon ea ui pollere, memorie prodiderit. Hanc etiam herbam commendauit Ioannes de Vigo clarissimus chirurgicus, ad crurum ulcera, quòd eam ad hoc (ut ipse inquit) utilem esse tradiderit Galenus lib. VIII. simplicium medicamentorum. Veruntamen id non legitur in meo Galeno: nam loco citato Galenus de Periclymeno ita scriptum reliquit. Periclymeni tum fructus utilis est, tum folia, adeò uehementer incidentis, simul & excalfacientis facultatis, ut si plusculum bibantur, urinam sanguinolentam efficiant: principio quidem urinam tantum mouent: porrò foris cum oleo illita excalfaciunt. Iuuant & lienosos, & difficulter spirantes. Competens potionis mensura est, drachmæ unius pondus cum uino. Porrò desiccatur quoque semen. Et quidam aiunt, si copiosius bibatur, sterilitatem omnino bibentibus asserre. Sed & sunt qui certum dierum numerum ad talem potionem præsumunt, ut Dioscorides, qui septem & triginta eos tradi refert. Hic etiam urinam cruentam reddi à sexto die memorat. Planta, quæ Græcis τριβύλλιον, Latinis quoque Periclymenum dicitur: Italis, Matriselua: Germanis, Geiszblatt: Hispanis, Madresylua: Gallis, Vincibosse.

TRIBVLVS TERRESTRIS.

TRIBVLVS AQUATICVS.

Τριβύλλος. TRIBVLVS.

CAP. XIII.

TRIBVLI genus unum terrestre, folijs ad effigiem portulacæ, tenuioribus: viticulis † in terra stratis: spinis secundum folia rigidis, præduris. iuxta amnes, & rudera nascitur. Est & alterum genus, aquis familiare, quod in fluminibus natum comam exerit, aculeos condens: folijs latis, & pediculo longo: caule parte summa, quàm ima crassiori: adsunt ei & capillamenta quædam spicæa: semen durum, ab altero non abhorrens. Vterque refrigerantis, & inspissantis est naturæ: ideo

ideo inflammationes omnes cataplasmate adiuuat. ulcera in ore erumpentia, putredines, gingiuas, tonsillasque perfanat. Succus ex his colligitur ad oculorum medicinas. Semen dum recens bibitur, calculosis iuuamentum affert. Drachma terrestris tribuli pota, illitave, ictos à uipera recreat: contra uenena cum uino aptissimè bibitur. decoctum eius sparsum pulices necat. Thraces qui ad Strymona amnem habitant, virenti tribulo equos saginant: & è dulci semine & esculento panem, quo vescuntur, faciunt.

ET SI unum duntaxat, Tribuli terrestris genus descripserit Dioscorides; duo tamen eius genera à Theophrasto redduntur lib. VI. cap. V. de plantarum historia, his uerbis. Tribulo peculiare est, ut fructum gerat aculeatum.

Tribuli consideratio.

20 Eius duo sunt genera: uni folium est cicercis, alteri aculeatum. Vtrunque terrestre, & surculosum: serius germinat, cui in folijs sunt aculei, magisq; hoc apud septa uillarum erumpit. Semen præcoci sesame figura cernitur: alteri, hoc est serotino, rotundum, nigrum, siliquis inclusum. Hæc duo terrestris genera Theophrasto. Tribulum, cui folia portulacæ Dioscorides assignauit, memini me uidisse Venetijs in maris litore propè diui Nicolai sacellum. At hunc, cuius hic figuram exprompsimus, Pisis misit ad me Lucas Ghinus Forocorneliensis medicus rei herbarie peritissimus.

Ruellius Tribulum aculeatum Theophrasti eam plantam esse arbitratur, quam Hetrusci uulgò uocant Cacatreppola, ea fortasse ratione ductus, quòd prope torrentium, & fluminum ripas proueniat. Verum cum lateat nos foliorum effigies, quæ à Theophrasto illi tribulo non redditur, atque etiam constet hanc plantam surculos non mittere, neque siliquam ferre, in qua intus claudatur semen, cogor omnino à Ruellio dissentire. Nostrates seplasiarij huius radices melle, & saccharo condiunt, eryngij eas esse existimantes. Qua in re haud dubiè illi falluntur, ut superiori libro in

Ruel. error.

30 eryngio ostendimus. Sed ad Tribulos redeamus. Aquaticum genus in plerisq; Italiae fluminibus, & lacubus prouenit, præsertim in agro Mantuano, & Ferrariensi: neq; solum in dulcibus aquis gignitur; sed etiam in mari. Hos tribulos Venetijs in foro uendunt, quos marinos appellant, ut qui in lacunis illis uicinis enati inueniantur. Ex his porrò qui peregrè proficiscuntur, uerticillos faciunt, quibus suas preces enumerant, colloq; gestant, ut maiorem præ se ferant religionem, ne dicam hypocrisim. Nonnulli fructu, qui castaneis refert similitudinem, sub cineribus calidis coctò, non secus, atque illis pro bellarijs uestuntur. Tribuli utriusq; facultates perstrinxit Galenus lib. VII. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Tribulus ex humida essentia modicè frigida, & sicca non mediocriter & ipsa frigida componitur. In terrestri tamen superat terram frigidum, quod & adstringens ostendimus: in aquatico uerò aqueum. Propter utrumq; itaque & contra phlegmonarum generationes, & omnino contra omnes influxus con

Tribuli uires ex Galeno.

30 σαῖος sic Greci, Tribulus terrestris Latinus dicitur: Italis, Tribolo terrestre. Τριβόλος ἔνδρος Græcè, Tribulus aquaticus Latine uocatur: Italicè, Tribolo acquatico. Arabicè simpliciter tribulus Hasach, seu Haserk appellatur: Hispanicè, Abroyos, & abrolhos.

Nomina.

SAXIFRAGA.

† Hoc in loco ita equidem legunt uulgata Græca exemplaria, sed Oribasius lib. XII. itemq; uetustus Dioscoridis codex habent μακροῦ. qua uoce Tribulum terrestrem uiticulis longis representant. Id quod etiam satis plantæ pictura demonstrat.

Σαρξίφραγον. SAXIFRAGA. CAP. XV.

† SARXIPHAGON aliqui sarxiphragon, alij empetron, Romani saxifragam uocant. frutex est surculosus, in petris, & asperis locis nascens, epithymo similis. Coctus in uino, mox potus, febricitantibus opitulatur: stranguriæ prodest, singultum sedat, calculos uesicæ frangit, & urinam ciet.

LICET omnibus huius ætatis rei herbarie peritis satis superq; persuasum esse non ignorem, hoc Saxifraga caput Dioscoridi illegitimum esse, quòd Latina nomenclatura contra scriptoris morè Græcè proferatur; tamen cum in omnibus ferè Græcis exemplaribus habeatur, id mihi quoq; dissimulandum non putauit: eaq; maximè ratione, quòd eam plantam habet, nouitq; Italia. cuius usus præcipuè expetitur ad renum, & uesicæ calculos comminuendos, & ad urinam remoratum ciendam. Ea in Hetruria pluribus locis è durissimis erumpit saxis, folijs capillaribus, epithymo non dissimilibus, præsertim Argentario promontorio in maritimis nostris. Inuenitur quinetiam in agro Gortienfi quibusdam saxis enascens, iuxta Sontij fluminis ripam, quæ Salicano rure itur Canalum. Sed aliquis fortasse obijciat, hanc

Saxifragæ consideratio.

T 2 plantam

plantam non esse legitimum Saxiphragon hoc loco descriptum, quod ea nullis ferè notis epithymum representet. Neque id quidem temere obijciatur: etenim non uideo ego, quomodo Saxiphragon rectè epithymo assimilari possit, quod illud frutex sit surculosus, hoc autem tantum absit à frutice surculoso, ut uideatur potius esse quoddam capillamentum. Idcirco facillè adductus sum, ut suspicer codicem hoc in loco deprauatum esse: aut Saxiphragon frutex erit, qui folijs duntaxat epithymum emuletur, ut illa folia satis ostendunt, quæ in hac planta, cuius imaginem hic expressimus, capillorum instar tenuissima conspiciuntur. Ceterum sunt & alia herbarum genera, quæ sub Saxifragæ nomenclatione uulgaribus demonstrantur, nempe Trichomanes, Adiantum, Asplenium, Filipendula, Massiliense seseli, Pimpinella quæ hircum redolet, & aliæ plures herbæ: quæ ideo Saxifragæ nomine insigniuntur, quod omnes urinam cieant, & calculos frangant pellantq;. Est porro alia quoq; planta Germanis herbarijs notissima, quam Saxifragam albam cognominant. Prouenit hæc mense maio saxosis, arenosis, asperis, stientibusq; locis: folijs humi procumbentibus, exiguis, rotundis, in ambitu ferratis, uulgaris terrestris hederæ modo; pinguioribus tamen, & mollioribus. Caulem profert tenuem, unci modo, hirsutum, cubitalem: in cuius cacumine flores prodeunt albi, candidis uiolis non absimiles, quæ mense Iunio absq; semine decidunt. Radix huic exilis, granulis quibusdam coherens, coriandri magnitudine, quæ partim albicant, partim uerò rufescunt, & pro semine seruntur, amaro gustu. Folia cum radice in uino decocta urinam cient, renum, & uestiæ calculos pellunt. Idem præstant & granula, quæ radicibus adherent, si tusa deuorentur. Planta, quæ Grecis σαξιφραγον, et σαξιφραγον, Latinis Saxifraga, & Italis Salsifragia nominatur.

Plantæ saxifragæ dictæ.

Saxifraga alba.

Nomina.

† Qui postremo impressi sunt Græci Dioscoridis codices non hic, sed in fine separatim scriptum habent hoc caput de Saxifraga, inter ea relatum, quæ in hoc authore adscititia censentur. Hoc dictum sit, ut omnibus constet, illud nõ solum Latine, sed etiam Græcè scriptum reperiri.

LIMONIUM.

LIMONIUM ALIUD.

Λειμόνιον. LIMONIUM.

CAP. XVI.

LIMONIUM folia habet betæ, tenuiora, & longiora, decem, & sæpe plura: caulem tenuem, rectum, lilio æqualem, seminibus rubris scatentem, quæ gustata adstringunt. Semen tritum, & ex uino acetabuli mensura potum, dysentericis, cœliacisquæ prodest: rubra scæminarum profluvia sistit. Nascitur in pratis, & palustribus.

Limonij con sideratio.

PROVENIT Limonium, nullis prorsus reclamantibus notis, innumeris ferè plantis in paludibus, quæ Timauis fontibus irrigantur, ac etiam Tergestino tractu. Hanc autem plantam seplasiæ falso Beben rubrum appellant. quam si quis diligenter expendierit, eam, ni fallor, inueniet omnibus notis Limonio adstipulari: unde cogitur sateri

aut hanc uerum Limonium esse, aut saltem eius genus. Siquidem herba est (ut imagines duæ, quas hic damus, aperte demonstrant) folijs betæ, tenuioribus & longioribus, decem, sæpe pluribus: caulibus item tenuibus, in quibus semen rubrum, quod gustatum adstringit. Præterea in pratis, præsertim uliginosis, & palustribus pronenit. Addam etiam quod experimento compertum est, Behen hoc adulterinum præditum esse facultatibus & uiribus, quas Limonio reddiderunt Dioscorides & Galenus. Quare non temere me facturum putauit, si pro uero Limonio hic eas plantas depictas exhiberem, quæ in officinis Behen rubri nomen perperam acceperunt: quod iam mihi persuasum sit (ut in glandis unguentariæ commentatione dicitur) eas planè Behen illud ementiri, de quo à Mauritanis mentio facta est. Plinius libro XX. cap. VIII. Limonium syluestrem betam uocari tradit. Sed huic, ut in beta notauimus, refragatur Galenus libro secundo de alimentorum facultatibus, ubi se nullam unquam syluestrem betam nouisse scribit: nisi quis pro ea rumicem accipiat. Atq; adeò hinc colligamus licet, Limonium esse per se genus herbe. Limonij uires memorie prodidit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Limonij semen utpote austerum, cœliacis, dysentericis, & sanguinem spuentibus cum uino exhibent. Iuuat & profluuium muliebri. Satis autem est acetabuli mensura. Quod Græci Λειμώνιον, Latini item Limonium dicunt: Itali, Limonio.

Limonij uires ex Gal.

Nomina.

Λαγόπους. LAGOPVS.

CAP. XVII.

L A G O P V S herba sifit aluum in uino pota: aut in febris, ex aqua. Eadem inguini alligatur in inflammatione. Nascitur in segetibus.

20 SANE tam paucis Lagopum perstrinxit Dioscorides, utpote qui ne ullam quidem eius imaginis notam designauit, ut arduum æquè, atque difficile sit asserere, quinam statuendus sit in tam ingenti plantarum multitudine, quarum nulla apud homines extat cognitio. Ceterum Matthæus Syluaticus parum rectè, meo quidem iudicio, tradidit Lagopum eam esse herbam, quam herbariorum uulgus Caryophyllatam appellat: quandoquidem hæc non gignitur in segetibus, sed in montibus, & in uis iuxta septa. quod mirum in modum sepibus opacari gaudeat. De hac ueteres, quod sciam, nihil memorie prodiderunt. Nisi fortasse fuerit Geum à Plinio descriptum libro XXVI. cap. VII. cui radicularum reddidit tenues, nigras, & bene olentes.

Lagopi consideratio.

Syluatici opinioe xplofa.

Caryophyllatæ uires.

CARYOPHYLLATA.

30 Porro CARYOPHYLLATA planta est non uulgaris, neq; uiribus inefficax, argumento quod eius radices manifestum caryophylli spirent odorem. Ea recentiores utuntur pota ad thoracis interna uulnera. Quin & eius succum, admixta ærugine, cuniculosis, contumacibusq; ulceribus utiliter iniiciunt. Eadem òsfactu spiritus recreat, & frigidum roborat cerebrum. Epota prodest cœliacis, dysentericis, fœminarum profluuijs, & cruenta expuentibus. Tam intus sumpta, quàm foris illita enterocelis auxilio est. Temperamentum ei excalsaciens, & exiccans, ut manifestum sunt indicio eius radices: quippe quæ gustu odoratæ, adstringentesq; deprehendantur. Quibus qualitatibus non modò attenuare, discutere, & adstringere ualent; sed etiam roborare. Sed, ut ad nostrum institutum reuertamur, Germanorum uulgus Lagopum appellat herbam, quæ folia habet trifolio similia, oblonga: caulem tenue, rotundum, hirsutumq;: semen in paniculis paruis, muscosis, lanuginosisq;: cui non obscura adstringendi uis inest. Proinde sunt & Germani, qui ea utantur ad detergendam sedem in dysenteria. Nascitur hæc quidem in segetibus. uerum an ea legitima sit Lagopus non ausim affirmare: nullus enim, quod sciam, Lagopi faciem representauit. Lagopi uires scriptas reliquit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, his paucissimis uerbis. Lagopus facultatis est desiccantis, adeò ut fluxus alui probè exiccet.

Lagopi uires ex Galeno.

Nomina.

Μέδιον. MEDIUM.

CAP. XVIII.

40 M E D I O N in faxis, & opacis nascitur. folia habet iridis: caulem tricubitalem, & in eo florem grandem, purpureum, rotundum: femine cnici, minuto: radicem dorantalem, crassitudine baculi, gustu acerbo. Quæ trita in farinam, & ex melle decocta, rubros menses fœminarum sifit, eclegmate per aliquot dies sumpto. Semen in uino potum, menstrua pellit.

50 M E D I O N in Media dumtaxat nasci quibusdam proditum est. Quod si ita se res haberet, mirum profectò non esset, si non proueniret in Italia, ubi ipsum hæctenus fateor me non reperisse, aut uidisse. Sunt qui eius folia intubo sifit.

Medij consideratio.

T 3 milia

Medii uires ex Galeno.

Nomina.

milia faciant, non autem iridi, ut communis habet lectio, quibus etiam Oribasius ad stipulatur. Et certe facilis potuit esse librariorum lapsus, ut qui uocabulorum affinitate decepti i' eidi pro o' eidi in Dioscoride scripserint. Medij facultates tradidit Galenus libro VII. simplicium medicamentorum, sic inquit, Medij radicem contra atq; semen ipsum, temperatam esse contigit. nam illa quidem austera est, & fluxiones cohibet cum alias, tum profluuium muliebri quod uocant. At semen tantum abest, ut tale quid efficiat, ut etiam menses cieat, utpote quod tenuium partium, & incidentis est facultatis. Vt Græci hanc plantam εἰδιον, ita etiam Latini Medium uocant.

Εἰδιον. EPIMEDIUM.

CAP. XIX.

EPIMEDIUM, caulis est non magnus, hederæ folijs, denis atque duodenis, neque florem, neque fructum ferens: radice tenui, nigra, graui odore, gustu fatuo. nascitur in humidis. Folia cum oleo trita, imposito cataplasmate, mammas increfcere non sinunt. Radix conceptum adimit. Folia trita quinis drachmis, post menstruas purgationes; quinque diebus in uino pota, præstant mulieribus, ne concipiant.

Epimedii consideratio.

Opinio cuiusdam medici explosa.

QUI Epimedium in Italia, quantum mihi perquire licuit, hoc tempore cognoscit, demonstratq; hætenus reperi neminem. Quare putauerim alijs in regionibus hanc plantam prouenire: uel si fortasse nascatur in Italia, nondum ad nostram peruenisse cognitionem. Non tamen nos fugit medicum esse in Italia materiam medicam profitentem, cuius nunc nomen libet silentio dissimulare, qui Epimedium eam plantam esse censet, quæ à triquetra foliorum figura quibusdam recentioribus Trinitas appellatur: idq; illis constanter affirmat, & persuadet, qui maiorem forsitan ei fidem præstant, quam ipsi Dioscoridi. Sed quod his aperte hallucinetur, etsi unicuiq; mediocriter etiam in re herbaria uersato perspectum esse possit, pro alijs tamen iam nobis ostendendum est. Quod facile constabit, si expendatur utriusq; plantæ descriptio: siquidem Epimedium, Dioscoridis testimonio, caulis est non magnus: folia habet hederæ similia, dena aut duodena. Trinitas uerò nullo constat caule, sed folijs tantum modo uicenis, modo tricenis, modo quadragenis, pluribusq; à radice cyclamini modo exeuntibus. Præterea Trinitas primo statim uere florem edit cæruleum, mox semen. Epimedium uerò, Dioscoride auctore, neq; florem, neq; semen profert. Adde quod Trinitas radice nititur multifida, odore non ingrato, & sapore adstringente. Radix uerò Epimedij tenuis describitur, graui odore, & insipido ac fatuo gustu. Ex quibus omnibus, ni fallor, harum plantarum discrimen luce clarius ostenditur, & medici illius opinio uana apertissime exploditur. Cæterum Plinius libro XXVII. cap. IX. Epimedij historiam ad uerbum ferme à Dioscoride mutuatus est: cui item Galenus suam acceptam referre potest libro VI. simplicium medicamentorum, ubi

Epimedii uires ex Gal.

Nomina.

GLADIOLVS.

Gladioli historia.

ita scribit. Epimedij uis est moderatè refrigeratoria cum aquea humiditate. quare nullam habet insignem qualitatem. Mammas cataplasmate impositum rectas seruare potest. Aiunt uerò epotū concipiendi spem adimere. Planta, quam Græci εἰδιον, Latinis similiter Epimedium appellatur.

Εἰδιον. GLADIOLVS. CAP. XX.

XIPHION, alij phasganon, alij machæronion, Romani gladiolum uocant. nomē inde accepit, quod folium gladij præbeat speciem. Iridi simile erat, nisi minus, & angustius uideretur, & gladij modo mucronatum, neruosumq; . In caulem exit cubitalem, in quo purpurei flores, in ordinem digesti, inter se distant: rotundo semine: radicibus geminis, vna paruorum bulborum modo, super alteram insidente, quarum inferior gracilis est, superna uberior. nascitur in aruis. Superior cum thure illita, admisto uino, spicula & aculeos è corpore extrahit: panos cum lolij farina, & hydromelite discutit: qua de re huiusmodi emplastris inferi solent. menses imposita trahit. Superiori radice ex uino pota, uenerem stimulari, & inferiore sumpta sterilefcere tradunt. Superiorem quoque utiliter infantium ente rocelis, cum aqua potui dari præcipiunt.

NASCITVR Gladiolus, quem Græci xiphion uocant, frequens in Hetruria, & in comitatu Goritiensi, in pratibus, & in aruis inter segetes: unde Segetalis plerisq; dicitur. huius flores nostri uulgò appellant Monacucie. Folia ei iridis, breuiora tamen, & angustiora, lineis neruorum modo striata, mucronataq;. Caule attollitur cubitali, succoso: in quo flores emicant purpurei, paribus inter se spatijs distantes, qui etiam iridis flores

SPARGANIVM.

res forma effigieq; plurimum emulantur, quanquam Gladiolo minores sunt, & uno tantum colore constant. Prodit ex his semen (ut Dioscorides inquit) rotundum. Radicibus coheret geminis, rotundis, presisq; verticillorum modo, una super alteram insidente, albicantibus, bulbosisq;. Hæ obteguntur capillaceo involuero, in nigru purpurascente, ueluti croci radices. Ceterum quavis tradiderit Dioscorides, quod superior radix magnitudine inferiorem superat; plerunq; tamen contrarium uisitur. Plinius porro hac in historia à Dioscoride dissentit: siquidem Gladiolum, quæ in aruis nasci scribit Dioscorides, in palustribus is & aquosis inueniri existimat. Ex quo facile crediderim, Plinio illum uocari Gladiolum, quem passim officinæ Acorum nominant. Gladioli meminit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, ubi sic inquit. Xiphij radix, & maximè altera, quæ superior est, atrabentem, digerentem, & exiccantem scilicet facultatem etiam possidet. Hæc planta ξίφιον Græcè uocatur: Latine, Gladiolus: Arabicè, Kafflon: Italicè, Gladiolo: Germanicè, Schuuerel: Gallicè, Glais, & Glaitel.

Plinius à Dioscoride dissentiens.

Gladioli uires ex Gal.

Nomina.

Σπαργάνιον. SPARGANIVM. CAP. XXI.

SPARGANION, aliqui xiphidion uocant. folia habet gladioli, sed arctiora, & in terram magis procumbentia: in summo caule ueluti pilulæ prominent, in quibus semen. Contra serpentis uenena, radix cum uino datur.

EXISTIMAT Ruellius eam plantam esse Sparganium, quæ in aquosis locis prouenit, quam herbariorum uulgius Spatulam foetidam appellat. Verum hæc, ut in proxima commentatione dicitur, nil aliud est, quam Dioscoridis xyris. Quare mihi plañe resillenda uidetur in hoc Ruellij opinio. Siquidem herba hæc, quam ideo Spatulam foetidam cognominant, quod grauem exhalet odorem, folia quidem habet gladioli; sed latiora, longioraq; minime in terram procumbentia. Adde etiam quod illa in summo caule non pilulas, quæ semen contineant, sed folliculos, aut siliquas profert. Syluaticus Spatulam foetidam describens, eius historiam Paulo Aeginetæ perperam acceptam refert: id enim ipse in Paulo nusquam potui reperire. Sed ad Sparganium nostra redeat oratio. Vidimus hoc primum in agro Romano apud Tolpham propè aluminis fodinas ad pedem montis Ronconi, & deinde in alijs plerisq; locis, folijs gladioli, arctioribus: pilulis in caulis cacumine platani proximis, herbaceo colore, in quibus semen continetur. Sanè quàm pauca de Sparganio disseruit Galenus libro VIII. simplicium medicamentorum, sic inquit. Sparganium & ipsum desiccantis est facultatis. Nomen Græcum habet plañta hæc σπαργάνιον: Latinum item, Sparganium: Arabicum, Saifarhe raron: Italicum, Sparganio.

Sparganii cõsideratio.

Syluatici eratum.

Sparganii facult. ex Gal.

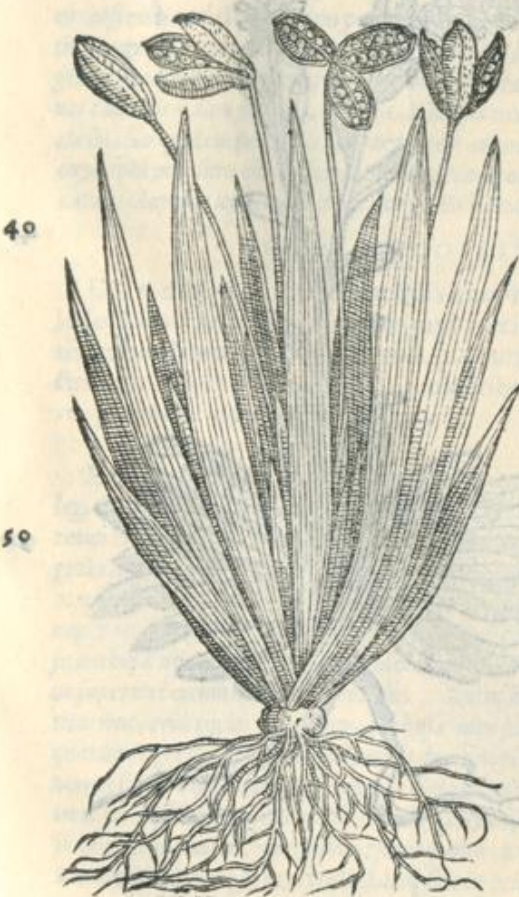
Nomina.

Ξυρίς. XYRIS. CAP. XXII.

XYRIS folia habet iridis, latiora, & in cacumine mucronata: quorum medio caulis erumpit, satis crassus, cubitalis, ex quo siliquæ triangulares dependent: in quibus purpureus flos, in medio puniceus: semen in folliculis, simile fabis, rotundum, rubrum, acre: radix longa, geniculata, rufa. Contra capitis vulnera, fractaque efficax est: aculeos, & spicula omnia, citra molestiam extrahit, adiecta floris æris tertia parte, & radices centaury, ac mellis quinta: tumoribus, & collectionibus illita cum aceto medetur. Radix ex passo bibitur, ad conuulsã,

XYRIS.

50